

11 JÁCHYMOV NIKOLAJ

■ Tábory nucené práce, ležící podél silnice mezi Abertamskou zatáčkou a Mariánskou, byl uveden do provozu 1. září 1950 a zrušen k 15. únoru 1951, kdy byli internovaní převedeni do tábora Jáchymov Vršek (viz níže).²²⁰ V době založení se jednalo o pobočný tábor tábora Vršek, který se během své existence osamostatnil. Kapacita tohoto zařízení byla 400 osob.²²¹

■ Počty internovaných:

■ srpen 1950 – 79²²²

■ ke 30. listopadu 1950 – 384²²³

■ Od října 1951 se změnilo určení, nejprve se jednalo o pracovní útvar vězňů, později o pracovní nápravný tábor s **krycím označením A** s kapacitou 800 vězňů. Vězni bydleli v dřevěných barácích, které se v zimě nedaly vytopit. Nad branou tábora byl dozorcům umístěn nápis *Prací k svobodě*.²²⁴

■ V říjnu 1951 byl při pokusu o útěk zastřelen strážník politický vězeň Jan Fischer.

Zemřel 26. října 1951 v nemocnici v Karlových Varech.²²⁵

■ Táboru velel nejdříve strážník SNB František Malina, který tábor jako TNP likvidoval a jehož vystřídal vrchní strážník František Paleček, pozdější velitel tábora Rovnost. Od roku 1954 byl velitelem tábora kapitán SNB Jaroslav Slánský, který byl během nacistické okupace vězněn v koncentračním táboře a k vězňům se choval mírněji než předchozí velitel. Nejdéle velel táboru vrchní strážník SNB Ladislav Schamberger,²²⁶ přezdívaný vězni Prasečí hlava nebo Prasečkář, který nechal vytvořit z kriminálních a retribučních vězňů lágrové trestné komando, které se vyžívalo v šikanování a bití politických vězňů. Dalším iniciátorem tohoto jednání, při kterém retribuční

Ladislav Schamberger (AA)

220 ABS, fond 310, Velitelství Státní bezpečnosti, sign. 310-46-10, Různé spisy MNB-VStb týkající se agenturně-operativní práce mezi chovanci TNP v roce 1951 (dále ABS, fond 310-46-10), s. 52.

221 BĀRTÍK: *Zemřelé nesvobodné pracovní síly*, s. 86.

222 BĀRTÍK, František: *Tábory nucené práce se zaměřením na tábory zřízené při uranových dolech v letech 1949–1951*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2009, s. 141.

223 ABS Kanice, fond E-3.3 Tábor nucených prací Jáchymov-Nikolaj, i. č. 2, Denní stavy osob zařazených do TNP od 25. 8. 1950 – 21. 2. 1951.

224 BAŠTA, Jiří: „*Boj proti reakci*“ v *NPT Nikolaj*. In: *Securitas Imperii 12*, Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2005, s. 279.

225 BĀRTÍK: *Zemřelé nesvobodné pracovní síly*, s. 71.

226 Uváděn i jako Šamberger. Narodil se 20. 10. 1923 a po absolvování tří tříd měšťanské školy se vyučil zámečnickem. Od 1. 5. 1945 byl členem KSČ, od června 1945 se stal příslušníkem SNB. Od sboru odešel v roce 1978 v hodnosti nadporučíka. Během služby byl dekorován Českým odznakem SNB a medailí Za službu vlasti. Bydlel v Sokolově. Srov. NA, fond 1041, k. Jáchymov I.

Letecký snímek lágru Nikolaj z roku 1952 (AA)

vězni, tedy nacisté a kolaboranti, a vězni kriminální byli pověřováni týráním politických vězňů, byl osvětový referent Jaroslav Kvapil, přezdíváný Hnusák, protože tímto slovem oslovoval většinu vězňů.²²⁷ Neformálním velitelem tohoto „bicího komanda“ byl starší tábor Břetislav Jeníček, který byl během okupace členem kolaborantské organizace Vlajka, aktivním konfidentem pardubického a pražského gestapa, agentem Abwehru, nasazovaným i na území Německa, a po propuštění z tohoto tábora konfidentem Státní bezpečnosti.²²⁸ K Jeníčkovu komandu patřili mimo jiné kriminální zločinci Vaksa, Antonín Boháč, Josef Ševic, František Farský, Václav Bareš, Hubert Sobotka, Ladislav Michálek, Tibor Salaj, Ladislav Musil, Štefan Tabiš, Jan Bělíca, Michal Malý a Miroslav Kužela, který byl odsouzen za vykrádání hrobů.²²⁹ Jeníčkovu komandu nejen že politické vězně šikanovalo a bilo, ale mělo v podstatě stejné pravomoci jako velení tábora, tedy mohla například na neomezeně dlouhou dobu

227 Jaroslav Kvapil se narodil v roce 1923. Do služebního poměru Ministerstva vnitra byl přijat v roce 1949. V roce 1956 byl dekorován medailí Za službu vlasti. V sedmdesátých letech s ním bylo řešeno několik kázeňských přestupků, zaviněných přílišnou konzumací alkoholu. V roce 1973 byl od SNB propuštěn.

228 ZÍTEK, Adam: *Konfident dvou totalit. Životní příběh Břetislava Jeníčka*. Paměť a dějiny 9, 2015, č. 4, s. 39–55, dostupné online: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1504/039-055.pdf> [31. 10. 2018].

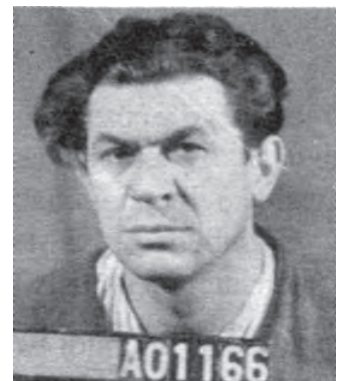
229 Tamtéž. Srov. BAŠTA: „Boj proti reakci“, s. 283; KAPLAN, Karel – PACL, Vladimír: *Tajný prostor Jáchymov*. České Budějovice: Actys, 1993, s. 114. Václav Bareš byl původně řezník odsouzený za mletí mršín do salámů.

zavírat vězně do korekce. Političtí vězni se začali domlouvat mezi sebou, a pokud byl některý z nich napaden, ostatní se mu snažili přijít na pomoc.²³⁰ Na jaře 1952 vládla mezi politickými vězni velká nespokojenost, protože kromě tvrdých pracovních norem na šachtě museli ještě plnit nesmyslné údernické závazky, podle propagandisty Jaroslava Kvapila k uctění svátku práce. Vězni odsouzení Státním soudem rovněž dostávali menší přiděly jídla a byla jim zakázána korespondence s vnějším světem. Dne 1. května 1952 proběhla právě z popudu Jaroslava Kvapila v táboře nařízená oslava svátku práce, která sestávala ze schůze, na které Jeníček vyzýval k přijetí dalších pracovních závazků a k útokům na reakci, čímž myslel politické vězně. Po schůzi následoval pochod táborem pod transparenty a se zpíváním Internacionály

Břetislav Jeníček (na fotografii z vězeňského spisu) (AA)

a dalších komunistických propagandistických písní. Političtí vězni museli pochodu přihlížet a nakonec byli napadeni. Teror vůči politickým vězňům trval až do srpna 1952, kdy vedení tábora spolu s retribučními a kriminálními vězni připravilo takzvané konečné řešení.²³¹ Bicí komando mělo nahnat politické vězně násilím do postřelovaného pásma, kde je měla ostraha tábora postřílet. Došlo ke krvavé bitce, kterou nakonec ukončil jeden ze svědomitějších strážných, a vězni se odebrali zpátky do baráků. Jedním z nejhůře zmlácených vězňů byl Jiří Mátl, který utrpěl proražení lebky

Jiří Mátl (AA)

230 PECKA, Karel: *Motáky nezvěstnému*. Brno: Atlantis, 1990, s. 237.

231 BAŠTA: „Boj proti reakci“, s. 286–287.

na třech místech, otřes mozku, vyrazení několika zubů a perforaci ušního bubínku. Jeho zranění měla trvalé následky.²³² Po těchto krvavých incidentech, během nichž došlo k řadě těžkých zranění, se o poměry v táboře začal zajímat jednak sovětský poradce Kornilov, jednak vedení Jáchymovských uranových dolů a následně Ministerstvo vnitra, které začalo případ vyšetřovat. Samozřejmě nešlo o blaho politických vězňů, ale o zajištění produktivity práce. Velitelství tábora svalilo veškerou vinu na retribuční a kriminální vězně, z nichž řada byla přemístěna do jiných táborů a Břetislav Janíček byl potrestán dvěma týdny korekce. Tím také přišel o svoji neomezenou moc a naopak čelil pomstě některých vězňů. Během tohoto období byl již zřejmě konfidentem Státní bezpečnosti a udával svoje spoluvězně, nakonec byl v roce 1954 propuštěn na amnestii.²³³ Političtí vězni spali s nařezanými kabely pod hlavou, aby se mohli bránit při napadení. Jeden z vězňů, Rudolf Pernický, který během války ve Velké Británii cvičil československé parašutisty, učil politické vězně základům sebeobrany. Svědkem řádění Břetislava Janíčka byl i spisovatel Karel Pecka, který zde byl vězněn od začátku roku 1952 do podzimu 1954, kdy ho převezli do tábora Vykmánov II.²³⁴

- Lékařem byl jeden z vězňů, MUDr. Polák, vězněný během nacistické okupace v nacistickém koncentračním táboře, který předtím zastával stejnou funkci v táboře Eliáš I.²³⁵
- Věžňové pracovali na těžbě uranové rudy na šachtě Eduard, vzdálené od tábora asi 1 000 metrů. Vzhledem k tomu, že tábor a šachtu spojovala běžná komunikace, byli vězni nuceni se přesunovat v sevřeném tvaru pětistupů, staženém konopným nebo ocelovým lanem. Pro tento způsob přepravy se vžilo pojmenování Ruský autobus nebo Jáchymovský autobus, nebo Buzerantenmarš.²³⁶ Tímto způsobem, při němž samozřejmě docházelo k řadě zranění, bylo najednou transportováno 250 až 300 vězňů.²³⁷
- Mezi vězni tábora Nikolaj byla i řada příslušníků Pohotovostních oddílů Hlinkovy gardy.²³⁸
- Nikolaj byl prvním táborem, kde byl vězněn hokejista Augustin Bubník, odsouzený v říjnu 1950 ve zmanipulovaném procesu s hokejovou reprezentací ke čtrnácti rokům odnětí svobody. Postupně prošel hornoslavkovskými tábory XII, Prokop, táborem Ležnice a znovu XII, kde byl nepřímým účastníkem útěku skupiny vězňů okolo Karla Kukala. Po dopadení uprchlíků byl převezen do Ruzyňské věznice, kde byl krutě vyslýchán. Propuštěn byl v roce 1955.²³⁹
- Od 8. listopadu 1951 zde byl vězněn skaut, protikomunistický odbojář a kurýr západních zpravodajských služeb František Zahradka, jeden z nejmladších vězňů komunistického režimu.²⁴⁰

---

232 BAŠTA: „Boj proti reakci“, s. 286.

233 ZÍTEK: *Konfident dvou totalit*, s. 55.

234 LUKEŠ: *Stalinské spirituály*, s. 66.

235 ČECHOVÁ: *Politické procesy 50. let*, s. 62. Srov. Jiří Málek, *Političtí vězni.cz*, <http://www.politictivezni.cz/jiri-malek.html> [31. 10. 2018]

236 VAŠKO, Václav: *Ne vším jsem byl rád*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999, s. 197.

237 LUKEŠ, Jan: *Hry doopravdy. Rozhovor se spisovatelem Karlem Peckou*. Praha: Paseka, 1998, s. 84. Srov. KLOBAS, Oldřich: *Jak se chodí v laně*. Brno: Blok, 1996, s. 167; KAPLAN – PACL: *Tajný prostor Jáchymov*, s. 112.

238 VLČEK: *Totalitám navzdory*, s. 375.

239 BOUŠKA – LOUČ – PINEROVÁ (eds.): *Českoslovenští političtí vězni*, s. 91.

240 VLČEK: *Totalitám navzdory*, s. 375.